

Kim bu haýynlar?

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 26 января, 2025

Kim bu haýynlar? KIM BU HAÝYNLAR?

Ýurt daş-kesegiň astyndaka syýasatyň çakdanaşa agyrlygy gerdenimizden basyp mynjjyradyp barýar.

Öñňin Aýtunç Erkin jaň etdi:

– Bu iki aýlyk saýlaw döwri neneň geçerkä, eýýämden hemmeler biri-birine nähili erbet sözleri aýdýar.

Onuň diýjek bolýany diňe köpçülige açık çykyşlar däl.

Ýokarlarda-da hemmeler biri-birine agyr aýyplamalary ýoňkeýär.

Ýokarlarda hemmeler biri-birini «gizlin pyglyny» saklamakda aýyplaýar.

Ýokarlarda hemmeler özünü ýerli we milli, garşıdaşyny «daşarky güýcleriň guýrugsy» hasaplaýar.

Hemmeler paltasyny ýiteldýär.

Şonuň üçinem zol-zol agyr sözler ulanylар. Bularyň başyny haýyn we hyýanat sözleri çekýär!

Garşıdaşlar biri-birlerini «mukaddeslige haýynlyk» ýa-da «ýurda haýynlyk» (watan dönükliginde) etmekde aýyplaýar!

Megerem, öňümizdäki iki aýyň dowamynda «hyýanat içinde», «erbetlik edýär», «zyýan berýär», «terrorçy», «pitneçi» ýaly agyr sözleri ýygy-ýygydan eşider durarys.

Iki aýlyk döwrüň dili şular ýaly boljaga meñzeýär...

Saýlaw döwründe giň gatlaklar bilen şular ýaly bolgusyz dil arkaly geleşiler...

Bularyň dogry ýa-da hakykatdygy köplenç wajybam bolmaz: garaýyşlar, pikirler, tankydy bellikler aýlawly söz sokup,

paýş söz aýdyp beýan ediler...

Syýasy liderleriň «Baý Kemal» ýaly äsgermezçilikli ýüzlenmeleri-de indi hiç zat bolup galdy, galaram...

Hasam ýamany, hiç kim paýş söz aýdylmagyndan ynjalyksyzlyk duýmaz ýaly ýagdaýa geldi, öwrenişip gidipdirler! Ýadyňyzdadır, geçen ýyl bolupdy: Erdoganý Trabzonda sahna çykaran çagajygy Kylyçdarogluna «haýyn» diýip gygyrdy!

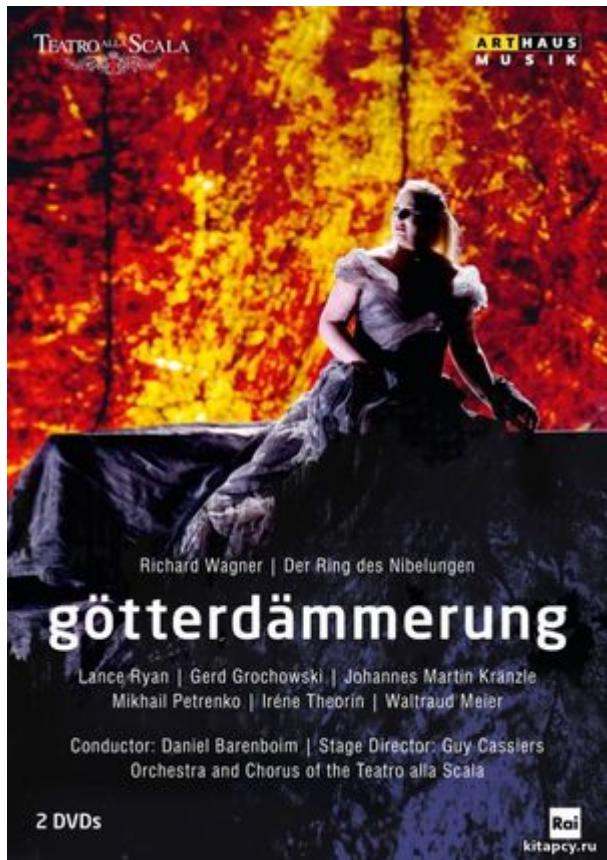
* * *

Hawa, «hyýanat» sözi syýasat meýdanynda nähili aňsat ulanylýar?

Munuň näderejede howply netijelere alyp barýandygyny hiç kimse pikir edenokmyka?

Bir mysal bereýin.

Nemes dilinde “dolchstoblegende” diýen söz bar, “ýeňseden pyçaklamak» manysyny berýär! Birinji jahan urşundan ýeňlip çykan Germaniyada käbirleri (Protestant sudunyň popy Bruno Dýoringiň wagyzyna esaslanyp) sözde «hyýanat edenleri» saýlaw kampaniýasynda ulanmaga başlady.

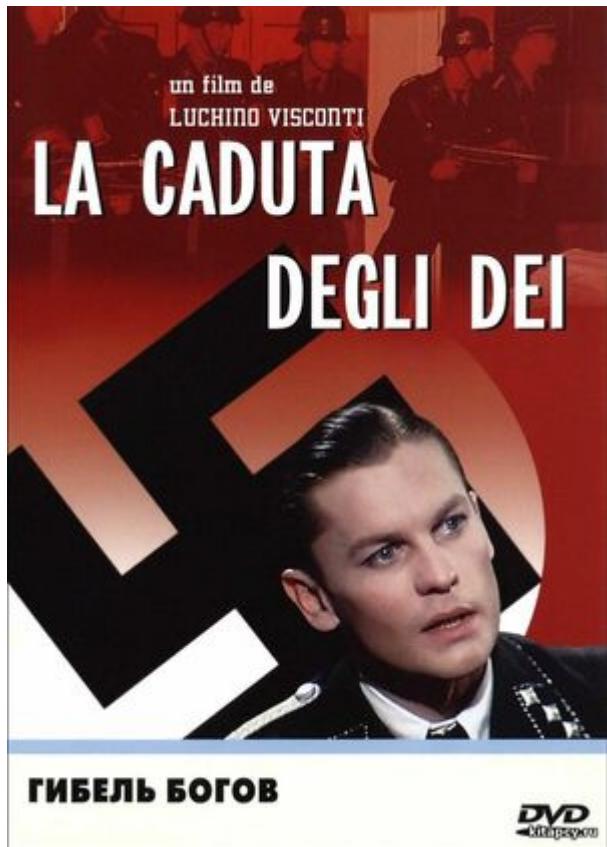

Gitler «Maýn Kampf» kitabında syýasata şol sebäpli girendigini ýazdy. (Gitler Rihard Wagnere şonuň üçin hoşallyk bildirmedimi? Wagner 1876-njy ýylyň operasy «Götterdammerung»-da («Гибель богов») otrisatel hilegär Hagen eseriň gahrymany Zigfridi ýeňsesinden naýza sünjüp öldürdi!)

Nemes faşistleri häkimiyet başyna geldi welin, «ýeňseden pyçaklaýan haýynlary» anyklap, ölüm lagerlerine ýollady: jöhitler, çepçiler (sosialistler)...

Gynansak-da Germaniýanyň ähli sağy-konserwatiwleri bu «ýeňseden pyçaklama hekgedine» goldaw berdi, goşant goşdy... Görüşüniz ýaly «hyýanat-haýyn» ýaly syýasat diliniň neneňsi tragediýalara sebäp bolandygyny bilmek gerek...

Germaniýa ýaly bolmasa-da, «Sowuk uruş» döwründe türk çepçilerine «haýyn» diýip, nijeme hunabalar çekdirilmedi?

* * *

Hyýanat we haýyn sözleri...

«Boýun etmek ýa-da boýun bolmak» manysyny berýän latyn dilindäki “tradere” sözünden ýasaldy.

Rim imperiyasyna garşy çykan hristianlar üçin ulanyldy...

Ilkibaşa watana hyýanat etmişи hökümdara garşy gidene ýöñkelýärdi! Hökümdara we palylyk borjuna amal etmedik we oña garşy giden raýatlar haýyn hasaplanardy. Şu günü meñzemänem duranok, hä? Ýeri, bolýa...

Diňe Türkiýede däl, şeýle sözler soňky döwür yslam ýurtlatynyň köpüsinde ulanylýar. Meselem: Bir döwür Päkistanda harby döwlet agdarlysygyny gurnandygy üçim alkyşlanan Perwez Müşerref wagty-sagsdy geldi welin, «watana hyýanat» etmekde aýyplanyp, jogapkärçilige çekildi!

Şular ýaly ýüregeđüşgүнç gürrüñi uzaldyp durjak däl. Aýtjak bolýanym:

Hyýanat, haýyn, bimessep (kalleş) ýaly sözleri gündelik syýasatyň diline öwürseňiz, soňy erbetlik bilen gutarjak wakalara sebäp bolarsyňyz. Hyýanat-haýyn sözi bir ujy howply garpyşma formasy...

Saýlawlara şolar ýaly zoňtar, gödek, agzalalyk salyjy, diskriminasion dil bilen girmegiň ýurda peýdasy ýok. Gaýrat ediň, ünsli boluň, hemmämiz bir üçegiň astynda saýalaýas...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 15.03.2023 ý. Publisistika